

Janne Kurki

© Janne Kurki, 2007

Monogamian logiikka

Johdanto

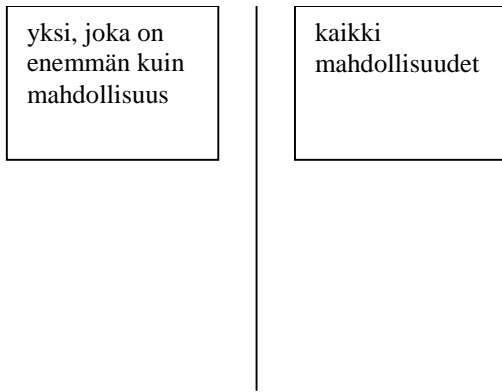
Yvan Attalin käsikirjoittamassa ja ohjaamassa elokuvassa *Sen pituinen se (Ils se marièrent et eurent beaucoup d'enfants*, Ranska 2004) kuvataan kolmen kaveruksen elämää: yksi heistä on naimisissa eikä hänellä ole rakastajaa (ja avioliitto vaikuttaa yhdeltä loppumattomalta helvetiltä ja riitelyltä vaimon kanssa), toinen on naimisissa, mutta eroaa ensimmäisestä siinä, että hänellä on vaimon lisäksi rakastajatar (eikä tämäkään helppoa ole...), ja kolmas puolestaan on vankkumaton poikamies, jolla on lukuisia naisuhteita, mutta joka kaiken lisäksi tulee isäksi elokuvan aikana. Kyse on aivan eksplisiittisestikin siitä, omistautuuko mies yhdelle ainoalle naiselle vaiko mahdollisuudelle kaikkiin naisiin, ja tietenkin siitä, sitoutuuko mies yksipuolisesti tähän vastakkainasetteluun – yksi ”toteutunut” nainen vs. kaikki mahdolliset naiset – vai rikkooko hän tätä loogista jakoa esimerkiksi rakastajansa kanssa. Toisin sanoen koko elokuva käsittelee monogamian logiikkaa ja tuon logiikan luonnetta ja välttämättömyyttä/satunnaisuutta. Huumori toki pehmentää ja osittain peittääkin tätä kysymyksenasettelun ankaruutta, muttei liiaksi: on ilmeistä, että kyseessä on pohdiskeleva komedia, teoksen – olipas se nyt sitten viihdettä tai taidetta – piirissä tapahtuvaa ajattelua, joka ainakin periaatteessa koskettaa jokaista monogaamisessa kulttuurissa elävää, sillä kyse on monogamian logiikasta. Oleellista lisäväriä tähän kysymyksenasetteluun tuo kysymys lapsista, sillä juuri seksuaalisuuteen liittyvä uuden ihmisen syntymä järjestää koko rakkauden ja seksuaalisuuden logiikan uudelleen ja rikkoo mustavalkoisen asetelman yksi toteutunut vs. kaikki mahdolliset.

Koska olen kiinnostunut nimenomaan monogamian logiikasta, sulkeistan kokonaan näihin kysymyksiin liitetyn iänikäisen problematiikan mies vs. nainen. Vaikka patriarkaalisella ja matriarkaalisella asetelmalla on monien teorioiden kannalta oleellisia eroja ja matriarkaalinen järjestelmä on joidenkin mielestä pelkkä teoreettinen fiktio, niin sen monogamian ikään kuin universaalina logiikan kannalta, jonka haluan abstrahoida esiin, sukupuoli on loppujen lopuksi yhdentekevä, aivan kuten vastakkainasettelu hetero- ja homoseksuaalisuuden välillä. Keskeisiä käsitteitä ovat yksi, kaikki, mahdollinen, toteutunut, mutta/paitsi, ei-kaikki/kaikki-paitsi ja yksi+kolmas, eikä niissä sukupuolella ja sukupuolten keskeisillä suhteilla ole merkitystä.

Yksi ”toteutunut” vs. kaikki mahdolliset

Rakkaudella yhteen on epäilemättä biologinen taustansa, mutta se ei ole tämän tarkastelun kannalta keskeinen, koska se sijoittuu monogamian logiikan kannalta ikään kuin myyttisen alkuaikaan, jota monogamian logiikalla ei voida mitenkään ratkaista. Kuka tahansa pienten lasten kanssa toiminut tietää joka tapauksessa, että pienelle vauvalle suhde ensimmäiseen huoltajaan – meidän kulttuurissamme useimmiten äitiin – on aivan erityislaatuinen eikä kukaan muu ole vauvalle äidin/ensimmäisen huoltajan veroinen. Joka väittää toista, ei tiedä, mistä puhuu; kyseessä on perustava empiirinen fakta. Epäilemättä monogamian (ja myös sen, että polygamisissa yhteiskunnissa nainen joutuu useimmiten omistautumaan vain yhdelle miehelle, toisin sanoen naisen yksipuolisen monogamian) yksi tärkeimmistä alkujuurista on tässä vauvan rakkaudessa yhteen ja vain yhteen ihmiseen.

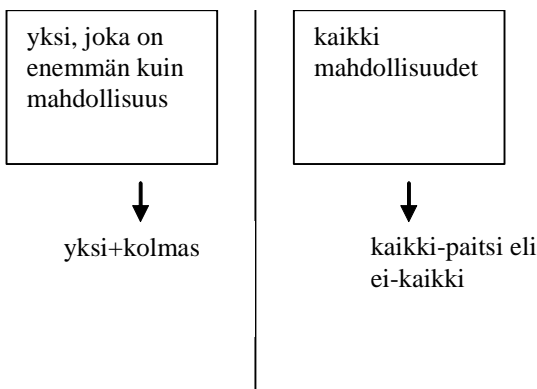
Molemmipuolisessa monogamiassa (jossa siis parin kumpikin osapuoli on sitoutunut vain ja ainoastaan parin toiseen osapuoleen) on tästä näkökulmasta kyse siis siitä, että osapuolet suovat toisilleen ainakin seksuaalisen rakkauden poissulkevuuden osalta vauvan kaltaisen olotilan. Monogamian logiikan kannalta keskeistä on tästä syntyvä väistämätön asetelma: toisaalla on minun valittuni/minut valinnut, tämä yksi ja ainoa, tämä, jonka kanssa ”todella olen”, jonka kanssa olen harjoittanut seksuaalisuuttani ja harjoitan jatkossa, tämä, joka istuu läpinäkymättömänä luuna, lihana ja verenä lähelläni, jonka kanssa järjestän arkenen elämäni, toisaalta taas kaikki mahdollisuudet (myös tämä, joka toisessa vaihtoehdossa on kaikki muut poissulkeva). Toisaalla on siis periaatteessa määriteltäviä mutta läpinäkymätön ”yksi”, joka on enemmän kuin mahdollisuus, toisaalla lähes täysin määrittämätön ”kaikki mahdollisuudet”:

Kuva 1: Monogamian perustava looginen jako

Mutta/paitsi

Monogamian logiikka ei kuitenkaan ole niin yksinkertainen kuin sen perustava alkujako. Kummallakin puolelle ilmaantuu nimittäin *usein* – ja tämä on taas empiirinen, ei-looginen fakta, joka kaikessa epäloogisuudessaan on kuitenkin monogamian jatkumisen ehto – tietty mutta/paitsi. Sille puolelle, jota hallitsee yksi, joka on enemmän kuin mahdollisuus, ilmaantuu nimittäin usein, joskaan ei tietenkään läheskään aina, toinen kuin yksi, nimittäin parin kannalta kolmas: lapsi. Yhtä lailla sitä puolta, jota hallitsevat kaikki mahdollisuudet, ohjaa kuitenkin keskeinen tekijä, joka rajoittaa empiirisesti, joskaan ei aina, näitä mahdollisuuksia: incestikielto. Näin yhdestä, joka on enemmän kuin mahdollisuus, muodostuu yksi+kolmas, ja kaikista mahdollisuuksista tulee kaikki-paitsi eli ei-kaikki:

Kuva 2: Monogamian perustavan loogisen jaon poikkeukset, jotka ylläpitävät monogamiaa

Tosiasiassa monogamia voi jatkuva vain näiden sen perusjaon rikkovien poikkeuksien kautta: vain jos parista tulee kolmas, voi ihmislaji jatkua, ja vain jos lapset eivät nai vanhempiaan, voi syntyä monogamia (sillä perinteisessä monogamiassa isä ja äiti ovat kumpikin jo varattuja).

Johtopäätös

Näin olemme piirtäneet esiin monogamian logiikan, joka rakentuu – ei sukupuolen tai biologian tai myytin varaan – vaan puhtaasti loogisille termeille. Toisin sanoen monogamian logiikka on sinällään riippumaton sukupuolesta.